

68.
koncertní
sezona
2023
2024

Emile, děkujeme!

Komorně
v Besedním domě

4. abonentní koncert

Besední dům

15|5|2024

Filharmonie
Brno Philharmonic

Program

GEORG CHRISTOPH WAGENSEIL

Sonata B dur WV 508 | 8'

1. Allegretto
2. Adagio
3. Allegro

JOSEPH HAYDN

Trio B dur č. 3 Hob. IV: B1 | 8'

1. Allegro
2. Adagio
3. Minuetto
4. Presto

ALEXANDER ARUŤUNJAN

Suita | 14'

1. Introduction. Lento
2. Scherzo. Allegretto
3. Dialog. Adagio
4. Final. Allegro non troppo

přestávka | 20'

DARIUS MILHAUD

Suita op. 157b | 12'

1. Ouverture. Vif et gai
2. Divertissement. Animé
3. Jeu (Hra). Vif
4. Introduction et Final. Modéré, vif

Kontrasty | 18'

1. Verbunkos (Verbuňk – tanec rekrutů)
2. Pihenő (Odpočinek)
3. Sebes (Rychlý tanec)

Sonata a tre:

Marie Petříková housle

Emil Drápela klarinet

Dana Drápelová klavír

O skladbách

Georg Christoph Wagenseil (1715–1777) působil po celý svůj život – s výjimkou let, kdy pobýval na studijních cestách v Itálii – u habsburského dvora ve Vídni jako skladatel, cembalista, varhaník a učitel hudby početných dětí císařovny Marie Terezie. Byl prvořadou hudební osobností své doby; složil 16 oper, 96 symfonií, stovku instrumentálních koncertů a množství komorních skladeb. **Sonata B dur** vyšla v Doblingerově edici *Diletto musicale* poprvé v roce 1977 při příležitosti dvoustého výročí autorova úmrtí. Původní rukopis se nachází v Kongresové knihovně ve Washingtonu a je to jedna z raných komorních kompozic pro klarinet, u níž lze váhat, zda byla určena klarinetu, nebo jeho baroknímu předchůdci, jednoplátkovému chalumeau (čti šalimó). Dechový part je psán v jedné poloze a zápis nepřesahuje undecimu (tedy oktávu plus kvartu), což odpovídá rozsahu chalumeau. Ale autorovy poznámky *chal.* a *clar.* nad osnovou předpokládají střídání spodního (šalmajového) a horního (klarinetového) rejstříku, skoky z jednočárkované do dvočárkované oktávy, což rozsah výrazně rozšiřuje a hovoří pro klarinet. Ten disponuje (na rozdíl od chalumeau) potřebnou přefukovací klapkou. Je však možné, že Wagenseil ve své *Sonátě B dur* předpokládal obě možnosti; klarinet i chalumeau se ostatně souběžně používaly asi třicet let. Pro chalumeau psali barokní skladatelé Fux, Zelenka, Telemann či Míča, pro tří- či čtyřklapkový klarinet Vivaldi, Caldara, Rameau, Händel či Bachovi synové Carl Philipp Emanuel a Johann Christian.

V roce 1781 nalézáme v seznamu hudebních novinek, písemně ohlášených známým vydavatelem Breitkopfem, anonci tří tříí pro klarinet d'amour, housle a klavír od mistra vídeňského klasicismu **Josepha Haydna** (1732–1809). Skladby byly neznámé až do novodobého objevu v tzv. Exnerově sbírce kláštera v hornolužické Žitavě), k němuž došlo v roce 1975. Cla-

rinetto d'amour, milostný klarinet, byl na sklonku 18. století novinkou s jepičím životem. Od klarinetu se lišil ozvučником, tvarem ze všeho nejvíc připomínajícím nočník. Snaha docílit měkkého, tklivého tónu jako u anglického rohu však příliš úspěšná nebyla. V evropských muzeích se dochovalo několik milostných klarinetů, avšak žádné skladby; Haydnova tria jsou z tohoto pohledu určitě raritní, i když jinak hodnotově nepřesahují rámec užitkové hudby typu „hausmusik“. Z trojice skladeb vyslechneme čtyřvěté **Trio č. 3 B dur**.

Jedním z proslulých souborů druhé poloviny 20. století, hrajících v obsazení housle–klarinet–klavír, bylo Verdehr Trio v USA. Jeho členové, pedagogové Michiganské státní univerzity, iniciovali vznik řady nových triových skladeb formou univerzitních grantů. Oslovili také významného arménského skladatele **Alexandera Arufunjana** (1920–2012). Rodák z Jerevanu

působil jako profesor klavíru a skladby na tamní konzervatoři i jako ředitel Arménské státní filharmonie. Jeho nejznámějším dílem stále zůstává *Trumpetový koncert* z roku 1950, jenž dosáhl celosvětové popularity díky legendárnímu sólistovi Timofěji Dokšicerovi. Pozdější Arufunjanovu tvorbu, zpracovávající arménské modální prvky v neoklasicko-folkloristické syntéze, prakticky neznáme. V této hudbě je přitom obsažena veškerá tragédie arménského národa, procházejícího po věky boji o přežití s Parthy, Římany, Byzantinci, Mongoly, Turky, bolševickým Ruskem a nejnověji také s muslimským Ázerbájdžánem. Oscilace mezi radostí a bolestí, pro arménskou hudbu typická, je v **Suitě** pro housle, klarinet a klavír všudypřítomná. Vznikla v roce 1992, v době těsně po rozpadu SSSR, a její premiéra v interpretaci Verdehr Tria proběhla 10. října téhož roku v americkém Baltimoru.

Darius Milhaud (1892–1974) patřil spolu s Honeggerem, Poulencem, Auricem, Dureyem a Tailleferrovou k pařížské Šestce, skupině skladatelů, jež proti hudebnímu impresionismu postavila jednoduchou, výrazově koncentrovanou a současnost reflektující expresi („poezii všedního dne“). Členové Šestky se pak vydali dále různými uměleckými cestami. Milhauda inspirovala jednak hudba rodné Provence, jednak brazilské rytmy, které

poznal v letech 1916–1918 jako atašé francouzské ambasády v Brazílii. Následovalo období inspirace technikou, jazzem, antickou mytologií a neoklasická třicátá léta dvacátého století. Milhaudovi pro židovský původ nezbylo než emigrovat před fašismem do USA, kde působil na Mills College v Kalifornii. Po válce se vrátil do Francie, přijal profesuru na pařížské konzervatoři, dále však pendloval přes Atlantik tam a zpět, neboť místo v USA nechtěl opustit. Přitom trpěl bolestivým revmatismem a značnou část života trávil v pojízdném křesle.

Neoklasická **Suita** op. 157b pro klarinet, housle a klavír pochází z roku 1936. Milhaud v té době skládal scénickou hudbu k divadelním hrám a hudební materiál následně využíval v komorních skladbách. *Suita* op. 157b má svůj původ ve scénické hudbě ke hře Jeana Anouilha *Cestující bez zavazadel*, v níž veterán z první světové války, po zranění trpící ztrátou paměti, hledá svoji identitu. Provensálská melodika do-

minuje první části suity, následující *Divertissement* na místě věty druhé navozuje poetické pastorální nálady. Třetí větou je *Hra* (Jeu), laškovný virtuózní dialog klarinetu s houslemi. V závěrečném finále dochází po vypjatém úvodu k vtipnému spojení provenšálského a brazilského prvku, než skladba smířlivě skončí.

Další z velikánů hudby 20. století, maďarský skladatel **Béla Bartók** (1881–1945), na konci třicátých let minulého století dospěl k vlastnímu osobitému stylu skrze své folkloristické výzkumy, v nichž byl světově uznávanou autoritou. V atmosféře fašizujícího se Maďarska se stal záhy personou non grata a také on posléze emigroval do USA. Pro svého přítele, houslové-

ho virtuosa Józsefa Szigetiho, a na oficiální objednávku amerického jazzového klarinetisty Bennyho Goodmana napsal několik měsíců po premiéře slavné *Sonáty pro dva klavíry a bicí nástroje* nové dílo, **Kontrasty** pro housle, klarinet a klavír. Jak název napovídá, využívá dílo kontrastních nálad, tempových, rytmických, agogických i dynamických změn. Čerpá z maďarsko-rumunsko-bulharské modalit a v každé ze tří částí dominuje jiný nástroj; v první větě je to koncertantní klarinet, ve větě druhé klavír. U virtuózně pojatého partu houslí závěrečné věty je využito tzv. scordatury, přeladění spodní struny z g na gis a vrchní struny z e² na f², což lze v praxi řešit pouze použitím druhého nástroje. Newyorská premiéra 9. ledna 1939 s interprety Józsefem Szigetim, Bennym Goodmanem a Bélou Bartókem se stala prvořadou hudební událostí.

Emil Drápela

O účinkujících

Soubor **Sonata a tre** v obsazení housle–klarinet–klavír vznikl v roce 1992 za účelem nastudování stejnojmenného díla česko-amerického skladatele Karla Husy pro festival Moravský podzim. Mimořádný ohlas podnítil trojici interpretů k trvalé spolupráci, pravidelné tuzemské i zahraniční koncertní činnosti a k realizaci řady rozhlasových a CD nahrávek. Soubor účinkoval na mezinárodních festivalech a prestižních přehlídkách soudobé hudby. V roce 2005 uskutečnil evropskou premiéru *Trojkoncertu* amerického skladatele Williama Wallace s Filharmonií Brno a dirigentem Tomášem Netopilem v Brně s reprízami v Brucknerhausu v Linci a Kongresovém centru ve Villachu.

Klavíristka **Dana Drápelová** je absolventkou brněnské konzervatoře a JAMU. Od roku 1988 působí jako docentka klavírní spolupráce Hudební fakulty JAMU na katedře dechových nástrojů. Dlouhá léta koncertuje a nahrává společně se svým manželem Emilem Drápelou, ale i s dalšími sólisty a komorními ansámblly. Premiérovala četné soudobé skladby a nahrála je v Českém rozhlase a na CD. Je zvána jako korepitororka na mezinárodní soutěže a interpretační kurzy, v jejichž rámci koncertně spolupracovala s řadou mezinárodně proslulých sólistů.

Houslistka **Marie Petříková** po absolutoriu brněnské konzervatoře pokračovala ve studiích na pražské AMU a brněnské JAMU. Jako čtyřadvacetiletá v roce 1986 vyhrála konkurz na koncertního mistra brněnské filharmonie a tento post zastává dosud. Se svým orchestrem mnohokrát vystoupila jako sólistka v koncertech Prokofjeva, Bartóka, Brahmsa, Martinů či Schnittkeho. Má za sebou řadu samostatných recitálů u nás i v zahraničí a pozornost zaměřuje hlavně na novodobý repertoár, za což mimo jiné získala cenu Českého hudebního fondu.

© Gabriela Kolčavová

Emil Drápela působí dvaadvacet let v brněnské filharmonii na postu prvního klarinetisty, z toho osmnáct let ve funkci vedoucího skupiny. Po úspěšně vykonaném konkurzu v únoru 1982 (a účasti na prvním japonském turné filharmonie v dubnu 1982) nastoupil do tehdejší Státní filharmonie Brno oficiálně 1. července 1982, uprostřed éry šéfdirigenta Františka Jílka. Absolvent brněnské konzervatoře a JAMU během své bohaté kariéry spojoval profesi prvního hráče orchestru s koncertní praxí sólisty a hrou v několika komorních souborech (Filharmonickém dechovém triu, Sonatě a tre, dechovém kvintetu Phoenix a Harmonii brněnských filharmoniků). Sólově vystoupil v sedmnácti zemích Evropy a Asie, byl hostem řady evropských hudebních festivalů a pro Český rozhlas nahrál 250 skladeb klarinetového sólového a komorního repertoáru (spolu dalšími tituly na devíti CD). Komplet 22 klarinetových koncertů klasicismu a romantismu s Emilem Drápelou jako sólistou je dostupný ke stažení na www.radioteka.cz. Také premiéroval desítky skladeb soudobých českých i zahraničních autorů, z nichž mnohé mu byly dedikovány. Velká část Drápelových sólistických aktivit byla spojena s Českými komorními sólisty pod vedením nedávno zesnulého Ivana Matyáše, s nímž patnáct let úzce spolupracoval a vystoupil na sto šedesáti sólových koncertech v zahraničí. Také s Filharmonii Brno koncertoval jako sólista šedesátkrát doma i za hranicemi.

Emil Drápela působil jako pedagog šest let na brněnské konzervatoři a dvaadvacet let vyučuje nejmladší klarinetisty na ZUŠ Fr. Jílka. Věnuje se také činnosti hudebně badatelské: na základě vlastních objevů a spartaci realizoval novodobé premiéry a nahrávky více než sedmdesáti zapomenutých skladeb převážně českých autorů 18. století. Působí rovněž jako organizátor hudebního života města Brna ve funkci předsedy Spolku přátel hudby. Je autorem stovek programových textů Českého spolku pro komorní hudbu v Praze (píše je od roku 1994), brněnského Spolku přátel hudby a dalších institucí. V roce 2015 začal publikovat na internetovém portálu Opera Plus vtipné fejetony o hudbě a hudebnících, v roce 2021 souborně vydané knižně pod názvem *Jak se žije v orchestru*.

Dnešním koncertem se čtyřiašedesátiletý klarinetista loučí s působením ve filharmonii i s aktivní sólistickou a komorní kariérou.

Srdečně zveme na poslední dva koncerty 68. sezony v Janáčkově divadle

8. 6. 2024, Janáčkovo divadlo, 19:00

SLAVNOSTNÍ KONCERT MOZARTOVÝCH DĚTÍ

SMETANA Vltava

SMETANA / arr. KREJČÍ Louisina polka, Jiřinková polka, Ze student-
ského života

SMETANA / arr. HUDEC Bettina polka, Česká píseň

BEETHOVEN Symfonie č. 9 d moll, 4. věta (Presto)

Romana Kružiková soprán

Jarmila Balážová alt

Peter Berger tenor

David Szendiuch bas

Pěvecký sbor Gaudeamus a mladí Mozarti

sbormistryně **Dagmar Karasová**

Filharmonie Brno a mladí Mozarti

dirigent **Robert Kružík**

20. a 21. 6. 2024, Janáčkovo divadlo, 19:00

DVOŘÁK & SIBELIUS

DVOŘÁK Houslový koncert a moll

SIBELIUS Symfonie č. 1 e moll

Alexander Sitkovetsky housle

Filharmonie Brno

dirigent **Michael Schønwandt**

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas a vypnuli své mobilní
telefony.

Změna programu a účinkujících vyhrazena.

Za podporu a spolupráci děkujeme

Vydala Filharmonie Brno v roce 2024

text Emil Drápela

sazba Ingrid Králíková

produkce Point CZ

redakční uzávěrka 30 | 4 | 2024

Filharmonie Brno, příspěvková organizace

Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801

www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

Jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno.

Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Ministerstva kultury
České republiky a Jihomoravského kraje.

filharmonie-brno.cz
salprobrno.cz

